

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 5. aprila 1989 - Leto XLI. - Štev. 6. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 1400 ltr

Kongres očiščenja in pomlajenja? A zdaj, k evropski preizkušnji!

18. Kongres KPI je za nami. Lahko bi ga (Cankar nam tega ne bo zameril...) označili za Kongres očiščenja in pomlajenja.

Očiščena je dvomov, nejasnosti in opotekanja politična smer KPI: pot za vezništva zoper oblast KD, zoper njeno ptolomejsko središčnost v italijan-

skem političnem sistemu. Pred to nalogo naj se izkaže združena leвица naprednih laičkih in katoliških sil. Komunisti smo torej na ta izpit pripravljeni. Lahko računamo na socialiste?

Pomlajen je naš pojmovni zaklad. Suče se okrog osi planetarne soodvisnosti med človekom in naravo, razvitim severom in obubožanim jugom, zahodnimi svoboščinami in vzhodno enakostjo. Zavest o skupni usodi se iz obzorja nacionalnih držav, celin seli v svetovno razsežnost. Samo v tem merilu je mogoče danes krotiti brezumje jedrskega razdejanja, ekološkega razsula, množičnega stradanja.

Berlinguerjeva preroška zamisel o svetovni vladi ter o strožjem, umnem gospodarjenju s svetovnim bogastvom si vztrajno krči pot. Svojo moč lahko danes črpa iz znanja in dela, iz pristne, nezamenljive vloge ženske polovice človeštva, iz stremljenj in hrepenenj novih rodov, ki jim brezumje današnjosti krađe bodočnost.

Očistili smo tudi naš partijski dom in ga prezračili s svežimi demokratičnimi

sapicami. Pospravili smo na podstrežje nekaj častiljivega starega pohištva. Želimo si novih gostov in sostanovalcev.

Lažjih nog in jasnejših misli se odpravljamo k junijski preizkušnji volitev v novo evropsko skupiščino. Ne navdaja nas puhli zanos prazničnega a minljivega kongresnega vzdušja, temveč trezna zavest o temeljito opravljenem delu.

Pot, ki nas čaka, ni položna pa tudi ne z rožicami postlana. Toda nanjo smo se dobro pripravili.

Zdaj pot pod noge...!

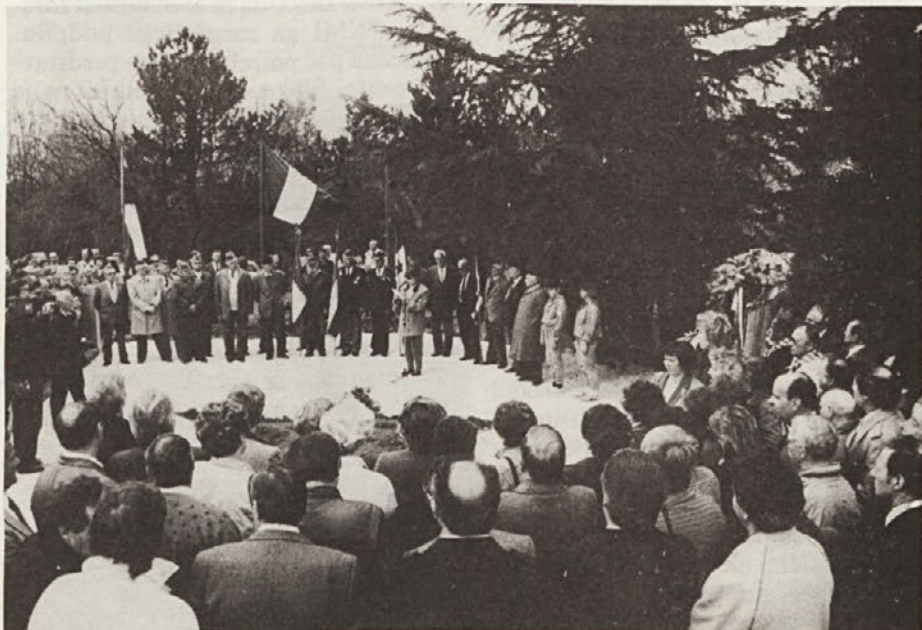
Ravel Kodrič

Pokrajinsko tajništvo KPI v Trstu o dogodkih na Kosovu

Tržaški komunisti kličejo k razumu ter k vrednotam nenasilja za zgolj politično razrešitev kosovskega vozla, da se neha prelivanje krvi.

Nevarno je, da se požene vrtinec nasilja s težko predvidljivimi posledicami. Meniti, da se je teh vprašanj mogoče lotiti s stopnjevanjem prisilnih ukrepov, bi pomenilo neodgovorno igro z usodo srbskega in albanskega naroda v prvi vrsti, drugih narodov Jugoslavije ter z občimi interesi miru v Evropi.

Silam, ki se potegujejo za združeno Evropo ob spoštovanju narodnostnih, jezikovnih in kulturnih razločkov, nagajajo razmere opozarjanje pred osamitvijo, ki bi se ji izpostavil, kdorkoli bi napetost na Kosovu razpihoval in izkoriščal v oblastniške namene ali pa za rušenje državne trdnosti, ki sloni na enakopravnosti federativnega sporazuma med narodi Jugoslavije.

V nedeljo, 2.4. na openskem strelišču: zvestoba spominu protifašistčnih žrtev in zahteva po ureditvi spomeniškega parka.

Kosovo: soodvisnost in nenasilje zoper brezumje krvi!

Svaril pred krvavim razpletom dogajanja na Kosovu ni manjkalo. Kljub temu je določen tok jugoslovanske politike nezadržno zdrvel vanj. Nepremišljena proglasitev «kontrarevolucije» na Kosovu je pred osmimi leti legla kot težka senca na peruti prizadevanj po demokratizaciji, gospodarski prenovi ter preosnovanju mednarodne vloge in ugleda Jugoslavije po Titovi smrti.

Po krvavem zatrtju vstaje na Kosovu so vse naloge težje. Pa ne le zato, ker so se v zgodovinskem spominu Albancev v Jugoslaviji odprle stare, prerahlo zaceljene rane in krvavo zaznamovale njihov najmlajši rod: to pač prispeva h kroničnosti kosovskega sindroma. Težje so zavoljo dveh vidikov.

Prvič. Kosovski razplet vnaša v

ospredje jugoslovanskega političnega življenja element oborožene prisile. Njeni prednostni nosilci — policija ali vojska — ter prednosti cilji — pregon, kazni, maščevanje, militarizacija družbenih, gospodarskih, političnih odnosov ali pa premirje, dolgoročna pomiritev in sprava, zaščita pravnosti — bodo odločali, ali bo prevladalo oblastniško samodržstvo in ponovno osvojilo nepreštivilne izgubljene postojanke (tudi zdajšnje vodstvo ZK Slovenije ni pred tem čisto varno!) ali pa bo razprlo prostor demokratičnemu pluralizmu, političnim svoboščinam ter uravnovešenemu nadzoru samostojne zakonodaje, izvršne in sodne oblasti.

Drugič. Stopnjevanje napetosti v osrčju Balkana in razhajanja v jugoslovanskem političnem vodstvu odpirajo vse večje vrzeli prodiranju tihe, anarhizirane internacionalizacije kosovskega (pač jugoslovanskega) vprašanja; obujajo se stari, trdovratni računi in interesi, ki jih tako rekoč z jekleno logiko narekujejo razmerja sil. Oblast ne prenese vacuuma!

Zastavlja se zato vprašanje, ali ne utegne postati prizadevanje po mednarod-

nopravno urejeni in javno nadzorovani internacionalizaciji kosovskega vprašanja del bitke za mir in demokracijo na tem koncu Evrope.

Evropska levica lahko ob jugoslovanski krizi izmeri lastno življenjskost. Njena cinična ravnodušnost, pa naj se še tako odeva v tradicionalno držo obzira do jugoslovanske posebnosti in spoštovanja njene predhodniške vloge v uporu proti Stalinu, bi pomenila, da s svojimi častljivimi vrednotami preprosto še ni kos pragmatizmu evropskih konservativcev. Potolaži naj se s tem, da je nekdo iz onstranstva pravočasno sklenil poklicati k sebi Franza Josefa Straussa?...

R.K.

Pobuda mladih komunistov

Tole pismo je zveza komunistične mladine Italije naslovila vsej demokratični mladini in vsem organizacijam, ki to mladino zbirajo in predstavljajo. Primorski dnevnik je objavil le nekatere odlomke pisma, zato ga tokrat v celoti objavljamo na straneh DELA.

Namen, ki si ga ZKMI s to pobudo zastavlja, je ta, da se zdramijo slovenska javnost in slovenske kulturno-politične organizacije iz politične otroplosti glede vprašanja zaščite naše narodnostne skupnosti. Prvi omevi na predlog so bili pozitivni, upamo pa, da bomo s tem v bližnji bodočnosti spodbudili ne le mnenja, pač pa konkretne politične nastope.

Cenjeni bralci,

že dalj časa je slovenska narodna skupnost v Italiji na političnem področju popolnoma pasivna. V parlamentu se z našim zaščitnim zakonom nič ne dogaja. Minister Maccanico sicer nekaj obljublja, a nihče ne ve, kaj. Po Travniku in manifestaciji v Trebčah nismo Slovenci praktično nič storili, da bi pospešili parlamentarni postopek za sprejetje zaščitnega zakona.

Obstaja upravičena bojazen, da nam bo — zaradi naše pasivnosti — Macca-

nico pripravil tak zakon, ki bo za manjšino povsem nesprejemljiv. Da bi se naša skupnost otresla te pasivnosti, je KPI predlagala sklicanje zbora vseh izvoljenih Slovencev, ki naj bi bil najreprezentativnejši organ naše manjšine. Nedvomno je ta predlog doslej edina konkretna zamisel za to, da bi se manjšina zdramila. ZKMI ga zaradi tega podpira. Manjšina pač potrebuje neko predstavniško telo. Šibka stran te zamisli pa je v tem, da ne odpravlja odtujenosti ljudi od političnega dogajanja. Zavedamo pa se tudi, da imamo mladi priložnost, da se taki nevšččnosti izognemo. Zaradi tega Zveza komunistične mladine Italije predlaga Mladinskemu Odboru SKGZ, Mladinski Sekciji Slovenske Skupnosti in Gibanju mladih socialistov, da bi skupaj sklicali zbor slovenske mladine, na katerega bi povabili brez izjeme vse mlade Slovence. Ta zbor

bi bil javen in odprte narave, na njem bi lahko spregovorili vsi demokrati, tudi italijanski. Vsakdo, ki bi se ga udeležil, bi lahko svobodno povedal, kaj misli. Zbor bi se nato demokratično domenil za akcije in nastope v prid slovenskim zahtevam. Skrb za uresničitev teh pobud pa bi si prevzel odbor, ki bi ga zbor sam izvolil. Odboru bi mandat zapadel v trenutku, ko bi domnjeno akcijo uresničil in dokončal. To bi bil preprost in učinkovit mahanizem neposredne demokracije znotraj naše skupnosti. Menimo, da imamo mladi zadosti politične kulture, da bi to zamisel tudi uresničili. Prepričani smo, da se bodo tudi prej imenovane organizacije strinjale s tem našim predlogom. Nekatere so se že ugodno izrazile.

Mladi komunisti pa že zdaj predlagamo mladinskemu zboru, da bi složno z vsemi slovenskimi in italijanskimi demokratičnimi društvi, organizacijami in strankami priredili protestni shod slovenskih in italijanskih demokratov, da bi tako podprli zahtevo slovenske manjšine v Italiji, naj parlament končno izglasuje globalni zaščitni zakon.

V upanju, da bo naš predlog naletel na ugoden odziv javnosti, se vam iskreno zahvaljujemo za pozornost.

Zveza komunistične mladine Italije

Tudi v parku je zasebna lastnina nedotakljiva!

Tržaska družina se v nedeljo zvečer vrne domov, potem ko je popoldan preživela na kakem travniku v Bregu ali na Krasu. Hišna vrata, ki so jih bili skrbno zaklenili, so odprta. Iz dnevne sobe se sliši televizija. Na kavču pred televizijo sedijo neznanji ljudje in mirno srebaajo pijačo. Kaj takega se verjetno še ni dogodilo; če pa bi se, si ni težko predstavljati nadaljevanja: prepir, mogoče celo pretep, nato pa orožniki, advokati in sodnija, saj je stanovanje zasebna last in je ta v vsaki pravni državi v mejah zakona nedotakljiva. Toda le redki meščani upoštevajo, da je tudi travnik, na katerem brez dovoljenja parkira, opravi piknik, brca žogo in nazadnje pušča smeti in pomendrano travo, prav tako zasebna last kot stanovanje. Da pa dobro ve, da je tako, nam kaže dejstvo, da ko si kupi kos zemlje nekje na podeželju, si navadno najprej zgradi mogočno, neokusno ograjo, ki se kaj malo sklada z okoljem.

Podobnega odnosa do okolice nimajo seveda vsi meščani. Saj mnogi olikano hodijo po poljskih poteh, stezah, gmajnah, gozdovih, spoštujejo naravo in človeka, in ne puščajo znakov za seboj. Zelo številni pa so žal tisti, ki tujo lastnino imajo za nikogaršnjo in se temu primerno, ali bolje neprimerno obnašajo. Podoben odnos do mestne okolice zasledimo tudi med nekaterimi «naravovarstveniki». Ti seveda ne parkirajo na travnikih, ne puščajo smeti in pomendrane trave, toda njihov odnos do lastnika zemlje je isti. Zanje lastnik in njegove lastniške pravice preprosto ne obstajajo. Če bi mogli, bi mu preprečili košnjo, pašo, sečnjo in druge dejavnosti, ki so pogosto za ohranitev okolja nujne. To se lepo kaže v odnosu do naših živinorejcev, ki imajo npr. v Ba-

zovici nepremostljive ovire za gradnjo zadržnega hleva, ki ne bi naravi prav nič škodil, temveč bi bil za ohranitev kraške gmajne celo dobrodošel.

Podoben je odnos številnih ljubiteljev živali in lovcev, ki vidijo le živali, škode, ki jo povzročajo, pa ne.

Na Krasu je srnjadi preveč, kar povzroča škodo v gozdovih. Divji prašiči pa bodo kmalu ponekod vdrali v hiše. Omejitev števila teh živali je nujna celo za ohranitev narave same. Tiste živali pa, za katere smatramo, da morajo ostati ali se celo na novo naseliti, pa ne smejo živeti na škodo kmetov, temveč bo treba tam, kjer škode ni mogoče drugače preprečiti, zagotoviti lastnikom rešnično in ne le simbolično odškodnino. Pri spremembi namembnosti površin, npr. ene vrste gozda v drugo in podobno pa je potrebno soglasje lastnika. To pa je možno le s politiko primernih podpor. Te naj nadomestijo izgubo v dohodku, kjer ga spremembe zmanjšujejo. Kjer pa spremembe ne prinesejo ne izgub ne dobička, zahtevajo pa določeno delo, naj bo to pošteno plačano. Vse tradicionalne kmečke dejavnosti, ki sicer ne prispevajo k ohranitvi narave, morajo biti dovoljene. Tiste pa, ki prispevajo k ohranitvi ali ovrednotenju okolja, pa morajo biti deležne spodbude in podpore.

Stojan Sancin

V petek, 31.3. so na shodu v Bazovici Slovenci in naravovarstveniki vnovič obsodili samovoljno oblastniško razmetavanje kraškega prostora pri izbiri lokacije za tržaški sinhrotron.

Sekcije KPI na Vzhodnem in Zahodnem Krasu

V petek, 7. aprila 1989, ob 20. uri v Prosvetnem domu na Opčinah javno zborovanje naslonom

Kakšna naj bo usoda Krasa?

Kakšen Kras nam hočejo vsiliti in kakšnega si zamišljamo mi.

V petek, 7. aprila, ob 20. uri, bodo sekcije Vzhodnega in Zapadnega Krasa priredile v Prosvetnem domu na Opčinah javno zborovanje o problemih tega območja.

Kot stranka relativne večine se KPI zaveda odgovornosti, v tem kritičnem trenutku. Stranke, ki tvorijo večino na tržaški Občini in ki odražajo sedanji večini v rajonskih svetih za Vzhodni in Zapadni Kras, ne kažejo nikakršne volje, da bi iskale rešitve neštetim problemom tega območja.

Komunisti, ki so v zadnjih letih vodili rajonske svete in ki so si prizadevali, da bi rešili kraške probleme, izražajo zaskrbljenost nad dejstvom, da so v letošnjem občinskem proračunu in triletnem planu izostala že itak skopa sredstva, ki so bila že predvidena za to območje, kar je nov dokaz «kolonialističnega» odnosa oblasti do Krasa.

Komunisti smatrajo za potrebno soočanje z vsemi dejavniki tega območja, z organizacijami, društvi, ekonomskimi silami, da se preveri možnost skupnega nastopa pri oblasteh.

Zaradi popolnosti...

Zaradi popolnosti... Deželno tajništvo SSK je na seji 10. februarja poudarilo «nesprejemljivo dejstvo izvolitve socialističnega predsednika italijanske narodnosti v krajevnem sosvetu za Vzhodni Kras z odločilnim glasom misovcev in ob novi izključitvi Slovencev iz vodstva tržaških krajevnih uprav». (Novi list)

Uredništvo Dela pripominja: deželno tajništvo SSK pa ni poudarilo nesprejemljivega dejstva izvolitve socialističnega predsednika italijanske narodnosti v krajevnem sosvetu za Zahodni Kras z odločilnim glasom melone in lipove vejice ob novi izključitvi Slovencev iz vodstva tržaških krajevnih uprav.

Boris Kobal in Sergej Verč na zgoniškem kongresu kominterne (komične internacionale) v nedeljo 2.4. popoldne.

Uspeh levice med visokošolci

Na tržaški univerzi so se 14. in 15. marca vršile volitve za obnovo študentskega dela upravnih organov. Glasovnic, položenih v žare res ni bilo veliko: 1.799, kar odgovarja 11,49% volilnih upravičencev; kljub temu pa velja poglobiti nekatere vidike. Nizka prisotnost na voliščih ni preprečila, da bi levičarska lista, odraz javnega zborovanja, povečala rezultat, ki ga je dosegla pred dvema letoma, s 736 glasovi je namreč dosegla 43%, kar odgovarja relativni večini in 5 sedežem. Lista «Partecipazione Cristiana», odraz gibanja «Cattolici popolari», pa je tokrat beležila poraz in dosegla z 38% le 3 sedeže. Ostali dve listi: «FUAN univerzitetna desnica» (11,3%) in «reformistična levica» (7,6%) nista dosegli nobenega sedeža.

Razlika glasov, ki jih je na teh in na predlanskih volitvah prejela katoliška lista, odgovarja približno razliki med številom volilcev v zadnjih dveh volilnih preizkušnjah, kar označuje globoko krizo gibanja, ki si na univerzi lasti zadruško, ima ekskluzivo nad tiskanim gradivom, ki ga ustanova proizvaja. Zmago levičarske liste gre pripisati njenim osnovnim načelom in njenemu originalnemu programu, ki se zoprstavlja logiki zapiranja in nagnjenju k zaslužku, ki označuje upravo univerzitetne ustanove.

Levičarska lista je tudi edina, ki je v svojih vrstah kandidirala tudi slovenske študente, njen uspeh pa gre pripisati tudi podpori tujih študentov, do katerih se je lista obrnila s posebnim zanimanjem in z originalnimi predlogi glede pravice do študija vseh mladincev, tudi tistih, ki ne živijo v našem mestu ali naši državi.

Tomaž Ban

Darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši:

Angel Veljak - Domjo 8.000 lir, Ludvik Maver - Boršt 3.000 lir, Danilo Sancin - Boljunec 8.000 lir, Cveto Čok - Boljunec 5.000 lir, Mario Prašel - Dolina 135 3.000 lir, Albin Orel - str. del Fiume 10.000 lir, Zofka Radovič - Nabrežina 3.000 lir, Stanko Caharija - Nabrežina 3.000 lir, Carlo Žarjal - Boljunec 3.000 lir, Sulčič Kristjan - Nabrežina Kamnolomi 8.000 lir.

Ob 44. obletnici smrti tov. Ota Dušana iz Boljunca daruje vdova 20.000 za sklad Dela.

Ob 20. obletnici smrti naše drage mame in none se je z žalostjo spominjata družini Sossi in Sedmak ter darujeta 20.000 lir za sklad Dela.

Jasmina Grgič

Spoštovani senator!...

Spoštovani senator Spetič,

zahvaljujem se vam za celo stran, ki ste mi jo posvetili v Delu in za tako imeniten naslov (kar drugi po velikosti), še vedno pa pričakujem odgovor na moje pismo.

Žal mi je, da še vedno skušate podtikati, da me ja na predavanje poslal profesor Pahor, seveda pa vsak sodi po sebi. V celoti mi dajete vtis precej neodločnega človeka, začnete dvomiti v mojo iskrenost, pa je ne preverite. Iz Rima ste telefonirali na Radio Opčine, da sem magnetofon skrivala, v Delu pa pišete, da sem ga nervozno mencala. Oboje hkratu ne more biti res.

Mislím, da je vsak bralec razumel, da ste priložilo, ki se je ponudila, izbrali ne toliko, da bi meni brali levite, ampak, da bi napadli profesorja Pahorja. Zdi se mi, da je tega napadanja s strani obeh že kar dovolj. Borita se za isti cilj, problemov pa se lotevata z različnimi prijemi. Dobro bi bilo, da bi se usedla za mizo in si uskladila svoja stališča. S tem, da se nenehno napadate, samo po nepotrebem izgubljam energije.

Kar pa se tiče v bistvu žaljive pridige, ki mi jo delate, se skorajda ne splača odgovarjati, saj se sama komentira. Rada bi samo precizirala, ker se čutim dolžna do drugih, ki so bili v društvu Žive naj vsi narodi, da to ni bil nikakršen klub fanov Sama Pahorja. Sodeloval je z nami, ker je eden izmed redkih, ki pozna dobro predpise, ki omogočajo rabo slovenskega jezika in ki te stalno uporabljajo. Zato nam je lahko nudil dobro tehnično pripravo za dejavnost, ki smo jo želeli razviti.

Dragi Tomaž!...

Dragi Tomaž,

zgleda, da se ne spominjaš zelo dobro, kako je bilo z društvom Žive naj vsi narodi. Edini član ZKMI, ki se je

udeležil ustanovnega zbora, je odstopil takoj po prvi akciji. Nihče ni bil nezajelen v društvu, nasprotno, ob vsaki priložnosti smo vabili člane ZKMI, naj pristopijo. Že takoj po zapletljajih v zvezi z denarjem, namenjenim profesorju Pahorju, ki ga je Primorski dnevnik prepuštil dijakom, smo se večkrat sestali s profesorjem Pahorjem v Dijaškem domu. Žal pa te ni bilo na nobenem od teh sestankov. Na teh sestankih se je začela oblikovati zamisel, da bi ustanovili mladinsko društvo. Dijaki so bili o tem informirani, saj smo za prve sestanke izobežali plakate na šolah. Če si ti hotel dobiti pismeno vabilo, mi je žal, da nisi povedal, gotovo bi poskrbeli, da bi ga dobil. Duhovni vodja, kot ga ti imenuješ, je bil že od vsega začetka v društvu, dijaki smo namreč menili, da potrebujemo osebo z dobrim tehničnim znanjem glede uveljavljanja rabe slovenskega jezika, če hočemo napraviti nekaj uspešnega.

Verjetno bi bilo tvoje stališče do društva Žive naj vsi narodi bolj jasno, ko bi povedal, s katerimi stališči in miselnimi navadami, ki naj bi jih društvo pozneje prevzelo, nisi mogel soglašati.

Gotovo se spominjaš, da si bil na enem izmed sestankov, ki smo ga imeli pred učiteljskim. Dana ti je bila možnost, da si lahko besedilo na razglednicah, namenjenih predsedniku republike, spremenil, ker se ti je zdelo zafrkljivo, žal pa te ni bilo več na spregled.

V odgovoru praviš, da je problem priznavanja slovenske manjšine političen in kultueren problem. Strinjam se s tabo, ampak vsi vidimo, kam so pripeljali institucionalni boji v 40 letih. Zato je logično, da se posamezniki, ki so razočarani nad takimi bojem, odločajo za druge oblike.

Tudi jaz trdno upam, da bodo druge mladinske sile pristopile k vaši pobudi in da bodo vsaj mladi situacijo zmigali z mrtve točke, če poklicni politiki tega niso uspeli napraviti.